

Katarzyna Sznajder

Jurysdykcja szczególna w zakresie zobowiązań umownych

(art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001
i art. 5 pkt 1 konwencji lugańskiej z 1988 r.)

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2007

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Akty prawne	11
Organy orzekające	11
Periodyki	11
Inne	13
Wprowadzenie	15
Rozdział I	
Czynniki brane pod uwagę w określaniu jurysdykcji w zakresie zobowiązań umownych	23
§ 1. Uwagi wstępne	23
§ 2. Interesy procesowe	24
1. Strony postępowania	24
2. Efektywny wymiar sprawiedliwości	25
3. Artykuł 5 pkt 1 a cele systemu jurysdykcji w rozporządzeniu nr 44/2001 i konwencji z Lugano	26
A. Ujednolicenie norm jurysdykcyjnych	26
B. <i>Actor sequitur forum rei</i>	26
§ 3. Interesy procesowe i ich realizacja w ramach jurysdykcji opartej na łączniku miejsca wykonania zobowiązania, przewidzianej w art. 5 pkt 1	28
1. Powód i pozwany	28
2. Pewność prawa i przewidywalność rozstrzygnięć	29
3. Interesy (gospodarcze) państw	30
4. Szczegółne powiązanie pomiędzy właściwym sądem a stanem faktycznym, którego dotyczy rozstrzygnięcie	31
A. Przestrzenny związek ze stanem faktycznym	32
B. Zbieg jurysdykcji z właściwym prawem	33

C. Miejsce świadczenia i jego związek z materialnoprawnym obowiązkiem świadczenia po stronie dłużnika	35
§ 4. Podsumowanie	36
 Rozdział II	
Wykładnia i stosowanie rozporządzenia nr 44/2001 i konwencji z Lugano — zagadnienia ogólne	38
§ 1. Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca wykonania zobowiązania (umowy)	38
1. Miejsce wykonania zobowiązania w prawie procesowym państw członkowskich	38
2. Łącznik normy jurysdykcyjnej z art. 5 pkt 1	39
§ 2. Obowiązująca regulacja	43
1. Konwencja z Lugano	43
2. Rozporządzenie nr 44/2001	44
§ 3. Pojęcie miejsca zamieszkania pozwanego w państwie członkowskim	45
1. Uwagi wstępne	45
2. Miejsce zamieszkania	46
3. Siedziba	48
§ 4. Cechy jurysdykcji uregulowanej w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 i konwencji lugańskiej	50
1. Szczególny charakter jurysdykcji	50
2. Właściwość miejscowa — dwojaka funkcja normy jurysdykcyjnej	51
§ 5. Moment, w którym powinny zaistnieć przesłanki zastosowania art. 5 pkt 1	52
§ 6. Wykładnia	54
1. Wykładnia konwencji brukselskiej oraz konwencji z Lugano	55
2. Metoda wykładni	57
3. Specyfika wykładni rozporządzenia nr 44/2001 jako aktu prawa wspólnotowego — stosunek do konwencji z Lugano	58
 Rozdział III	
Zasięg jurysdykcji uregulowanej w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 5 pkt 1 konwencji lugańskiej	60
§ 1. Uwagi wstępne	60
§ 2. Wykładnia pojęć: „umowa” i „zobowiązanie wynikające z umowy”	61
§ 3. „Umowa” i „roszczenie wynikające z umowy” — analiza poszczególnych przykładów	65
1. Roszczenie wynikające z umowy a roszczenia deliktowe oraz zbieg roszczeń	65
A. Zobowiązanie wynikające z umowy lub z innego zdarzenia	65
B. Zbieg norm/roszczeń	67
a. Problem	67
b. Orzecznictwo Trybunału	69

c. Ocena	70
d. Stanowisko przedstawicieli doktryny	72
2. Spory o istnienie umowy	74
3. Skutki bezprawnego i krzywdzącego drugą stronę rozwiązania umowy	77
4. Wewnętrzne stosunki osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych	78
A. Stowarzyszenia	79
B. Spółki	79
C. Ocena	83
5. Odpowiedzialność za zobowiązania podmiotu zależnego	83
6. <i>Culpa in contrahendo</i>	84
7. Żądanie uznania umowy za bezskuteczną	86
8. Odpowiedzialność za produkt	87
9. Odpowiedzialność lekarza	88
10. Bezpodstawne wzbogacenie	89
11. <i>Negotiorum gestio</i>	90
12. Jednostronne czynności prawne	91
13. Roszczenia wynikające z weksli i czeków	92
§ 4. „Umowy sprzedaży rzeczy ruchomych” i „umowy o świadczenie usług” w ujęciu art. 5 pkt 1 lit. b rozporządzenia nr 44/2001	93
1. Umowa sprzedaży rzeczy ruchomych	94
2. Umowy o świadczenie usług	95
§ 5. Odgraniczenie zasięgu jurysdykcji opartej na art. 5 pkt 1 zd. 1 od innych jurysdykcji oraz wyłączenia stosowania art. 5 pkt 1	98
1. Sprawy dotyczące czynów niedozwolonych i podobnych zdarzeń	98
2. Indywidualne umowy o pracę	98
3. Sprawy dotyczące ubezpieczeń	100
4. Sprawy dotyczące zawieranych z udziałem konsumentów	101
5. Jurysdykcje wyłączne	103
A. Sprawy dotyczące praw rzeczowych na nieruchomościach oraz najmu lub dzierżawy nieruchomości (art. 22 pkt 1)	104
B. Spółki i osoby prawne, ich uchwały (art. 22 pkt 2)	106
§ 6. Podsumowanie	107

Rozdział IV

Roszczenie brane pod uwagę w ustalaniu jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 5 pkt 1 konwencji z Lugano	109
--	-----

§ 1. Zarys problematyki	109
§ 2. Konwencja z Lugano i konwencja brukselska	111
1. Wykładnia przepisu przez Trybunał	111
A. Trudności interpretacyjne	111
B. Rozstrzygnięcie Trybunału	111
C. Reakcje	113
D. Konsekwencje	115

2. Roszczenia pierwotne a roszczenia wtórne	117
A. Zasada	117
B. Przypadki wątpliwe	118
a. Roszczenie o zwrot świadczenia	118
b. Umowy przedwstępne	119
c. Zerwanie umowy sprzeczne z jej postanowieniami	119
C. Podstawa rozróżnienia.	120
D. Ocena	120
3. Trudności w ustaleniu miarodajnego roszczenia	121
A. Sprawy dotyczące istnienia umowy.	121
B. Umowy z trudnym do określenia miejscem wykonania	123
4. Rozróżnienie zobowiązania głównego i ubocznego	125
A. Przykłady zobowiązań o charakterze ubocznym	126
B. Wątpliwości.	127
5. Powództwo dotyczące więcej niż jednego zobowiązania głównego	128
6. Powództwo dotyczące jedynie zobowiązań ubocznych	128
7. Odrzucenie przez Trybunał koncepcji świadczenia charakterystycznego	129
A. Stanowisko Trybunału	129
B. Ocena	131
8. Szczególny przypadek indywidualnych umów o pracę	132
§ 3. Nowa regulacja kwestii miarodajnego świadczenia w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. i propozycje zmian w konwencji z Lugano	135
1. Podłoże reformy	135
A. Orzeczenia sądów państw-stron konwencji rozbieżne z wykładnią Trybunału	135
B. Artykuł 46 francuskiego <i>Nouveau code de procédure civile</i>	137
2. Linia orzecznictwa Trybunału przed nową regulacją.	138
3. Nowa systematyka i zakres zastosowania art. 5 pkt 1	141
4. Konsekwencje nowego ujęcia	142
A. Jednolita jurysdykcja dla całej umowy.	142
B. Rola teorii świadczenia charakterystycznego	143
5. Wykładnia przepisu art. 5 pkt 1 lit. a rozporządzenia nr 44/2001.	144
§ 4. Wykładnia art. 5 pkt 1 konwencji z Lugano w świetle zmian w Unii Europejskiej	145
§ 5. Podsumowanie.	147

Rozdział V

Miejsce wykonania zobowiązania	149
§ 1. Zagadnienia wstępne	149
§ 2. Materialnoprawne pochodzenie pojęcia „miejsce wykonania zobowiązania”: miejsce spełnienia świadczenia, „miejsce lokalizacji zobowiązania”	150
1. Miejsce spełnienia świadczenia	151
2. Procesowe znaczenie miejsca wykonania	153

§ 3. Ustalanie miejsca wykonania zobowiązania w braku porozumienia stron	154
1. Relacja pomiędzy faktycznym i „prawnym” miejscem wykonania zobowiązania	154
2. Sposób określania miejsca wykonania	156
A. Merytoryczna <i>lex fori</i>	156
B. <i>Lex fori processualis</i>	157
C. Prawo mające zastosowanie do stosunku umownego (zobowiązania)	157
D. Procesowa, autonomiczna definicja miejsca wykonania w rozumieniu art. 5 pkt 1.	158
3. Stanowisko Trybunału wyrażone w sprawie <i>Tessili/Dunlop</i>	159
A. Wyrok Trybunału	159
B. Reakcje na wyrok i propozycje rozwiązania problemu	161
4. Dalsze orzecznictwo	162
A. Wyroki Trybunału	162
B. Orzecznictwo sądów krajowych	166
5. Zastosowanie regulacji materialnych zawartych w umowach międzynarodowych — szczególnie przypadek stosowania norm <i>legis causae</i>	167
6. Wielość miejsc wykonania	169
7. Konsekwencje wykładni pojęcia „miejsce wykonania zobowiązania” według właściwego prawa materialnego	172
A. Obciążenie sądu ustalaniem prawa, właściwego i badaniem jego treści	172
B. Rozbieżne cele przepisów procesowych i materialnych	173
C. Niebezpieczeństwo rozbieżnych i nieprzewidywalnych rozstrzygnięć	174
D. Szczególny przypadek świadczeń pieniężnych	174
E. Nadmierne mnożenie podstaw jurysdykcji	176
8. Odmowa zmiany poglądu przez Trybunał	176
A. Sprawa <i>GIE Groupe Concorde/„Suhadiwarno Panjan”</i>	177
B. Sprawa <i>Leathertex/Bodetex</i>	179
§ 4. Propozycje alternatywnych rozwiązań	180
1. Teoria świadczenia charakterystycznego	181
2. Inne próby wykładni niezależnej od prawa materialnego	182
A. Wola stron	182
B. Równość stron pod względem ochrony ich interesów	182
C. Uwzględnianie okoliczności faktycznych w lokalizacji miejsca wykonania zobowiązania	182
3. Ocena	183
§ 5. Rozwiązanie przyjęte w art. 5 pkt. 1 lit. b rozporządzenia nr 44/2001	184
1. Dyskusja nad nową definicją miejsca wykonania umowy	184
2. Cele stawiane nowej regulacji	186
3. Nowa konstrukcja pojęcia „miejsce wykonania”	187
A. Świadczenie charakterystyczne	187
B. Określanie miejsca wykonania zobowiązania	188
a. Rola ustaleń faktycznych	188
b. Rola statutu obligacyjnego	189
4. Wielość miejsc wykonania	191

5. Konsekwencje: miejsce wykonania dla poszczególnych umów	191
A. Uwagi ogólne	191
B. Umowy sprzedaży rzeczy ruchomych	193
C. Umowy o świadczenie usług.	194
§ 6. Podsumowanie.	197
Rozdział VI	
Porozumienie stron co do miejsca wykonania umowy	199
§ 1. Zarys problematyki	199
§ 2. Umowne ustalenie miejsca wykonania zobowiązania a umowa prorogacyjna	201
1. Umowne określenie miejsca wykonania umowy	201
2. Umowa prorogacyjna	201
§ 3. Stanowisko orzecznictwa w odniesieniu do regulacji konwencyjnej	202
1. Procesowe skutki ustalenia przez strony miejsca wykonania umowy	202
2. Krytyka	205
3. Korekta w orzecznictwie Trybunału	206
A. Sprawa <i>MSG/Gravières Rhénanes</i>	206
B. Ocena	208
§ 4. Pozostałe wyłączenia skuteczności porozumień dotyczących miejsca wykonania zobowiązania	209
§ 5. Prawo właściwe w zakresie porozumienia dotyczącego miejsca wykonania zobowiązania/umowy.	210
1. Prawo właściwe w zakresie umowy	210
A. Zasada	210
B. Częściowy wybór prawa	211
C. Ocena	212
2. Ogólne warunki umów	213
3. Kryteria kontroli procesowej skuteczności ustaleń miejsca wykonania zobowiązania	214
§ 6. Zmiany w art. 5 pkt 1 lit. b rozporządzenia nr 44/2001	215
1. Sformułowanie przepisu	215
2. Wątpliwości	216
3. Badanie skuteczności porozumień	217
4. Ocena	218
§ 7. Propozycje rezygnacji z możliwości umownego ustalania miejsca wykonania	220
§ 8. Podsumowanie.	221
Zakończenie	222
Materiały	229
Bibliografia.	231